

Pitäisikö vieraslajien antaa levitä?

Vieraslaji on laji, joka on levinnyt luontaisen alueensa ulkopuolelle ihmisen vaikutuksesta joko tahattomasti tai tahallisesti.

IPBES 2023 raportin mukaan Suomessa on n. 950 erilaista vieraslajia.

Uhka vai mahdollisuus?

Ovatko vieraslajit aina haitallisia vieraslajeja?

Kuinka vieraslajit luokitellaan?

Mitä vaikutuksia (hyötyjä/haittoja) vieraslajien leviämisellä on?

Evoluutiopajat

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Millaisten vieraslajien leviämistä pitäisi ehkäistä?

Hyytelösammalelän (*Pectinatella magnifica*) aiheuttaa vesistöihin pallomaisia "limaisia" kasvustoja ja vähentää näin uimarannan virkistyskäyttöä. Runsaana esiintyessään se voi vaikuttaa järven omaan ekosysteemiin tai aiheuttaa haittaa tarttumalla laitureiden rakenteisiin, vedenottoputkiin tai kalastusvälineisiin. Lajin ei ole todettu aiheuttavan ihmiselle terveydellistä haittaa.

Puolestaan marunatuoksukki (*Ambrosia artemisiifolia*) allergisoi 3-6 % väestöstä ja oireita on todettu esiintyvän jopa 200 km päässä sen kasvupaikasta. Tämä rikkakasvi kilpailee viljelykasvien ja niittykasvien kanssa, eikä kelpaa ravinnoksi laiduntajille.

Pitäisikö odottaa eli "Syytön kunnes toisin todistetaan?"

Onko esteettinen haitta riittävä perustelu lajin ehkäisemiselle ja kuka määrittelee "sallitun" esteettisyyden? (vrt. esim. komealupiini)

Millaiset ovat taloudelliset kustannukset? (esim. laitureiden puhdistuksen, allergiahoidon)

Millaisia vaikutuksia lajin leviämisestä voisi olla ekosysteemeille/terveydelle?

Pitääkö lajin leviäminen ja lisääntyminen estää, jos se ei aiheuta haittaa Suomessa?

Evoluutiopajat

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Kuinka pitäisi määritellä mitkä lajit kuuluvat Suomen luontoon?

Vieraslajit ja tulokaslajit voivat sopeutua uuteen ympäristöön hyvin tai huonosti. Vaikuttaako leviämistapa siihen mitkä lajit kuuluvat Suomen luontoon? Esim. piisami (*Ondatra zibethicus*) vs villisika (*Sus scrofa*)?

Miten määritetään vieraslaji ja tulokaslaji?

Onko vieraslajien ja tulokaslajien leviämisellä eroja?

Kuinka määritellään mitkä lajit kuuluvat tietyn alueen lajistoon?

Millaisia muutoksia vieraslajit ja tulokaslajit aiheuttavat elinympäristöissään? Onko niissä isoja eroja?

Kuinka kauan lajin on täytynyt olla Suomessa, jotta ajattelisit sen olevan Suomen lajistoon kuuluva?

Evoluutiopajat

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Millä tavalla vieraslajien leviämistä pitäisi estää?

Supikoira (*Nyctereutes procyonoides*) on määritelty haitalliseksi vieraslajiksi ja lain mukaan sen metsästäminen ilman metsästyskorttia koko vuoden aikana (myös pesimäaikana) on sallittua (Suomen Riistakeskus, 2023).

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) on myös haitallinen vieraslaji, jonka torjuntaan valtio järjestää kitkentätalkoita. Vieraslajien (sis. jättipalsami ja supikoira) torjuntahankkeeseen on Suomessa jaettu 875 000 € vuonna 2021 (ELY-keskus, 2021).

Millaisia haittoja supikoirat tai jättipalsami aiheuttavat?

Millaiset taloudelliset motiivit ja kustannukset ohjaavat supikoiran metsästäystä? Entä jättipalsamin torjuntaa?

Onko torjunta ilman rajoituksia (supikoira vs. jättipalsami) suotavaa?

Kuinka varmistetaan metsästäjän riittävät tiedot/taidot eläimen eettisestä lopettamisesta ja tämän toteutumisesta?

Mitä eläinsuojelulaki sanoo eläinten lopetuksesta?

Kuinka tärkeä on torjuntatehokkuus vs. eettisyys vs. kustannukset?

Mitä muita keinoja metsästyksen ja kitkennän lisäksi voisi olla haitallisten vieraslajien leviämisen estämiseksi?

Missä vaiheessa torjuntatoimet kannattaa lopettaa?

Evoluutiopajat

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Evoluutiopajat

Miten vieraslajeista pitäisi puhua?

Vieraslajeista puhutaan usein mediassa kielteiseen sävyyn:

YLE 30.5.2022: Haitallinen vieraslaji kurtturuusu pitää poistaa pihoilta - kasvattaminen on kiellettyä kesäkuun alusta lähtien

IS 18.6.2021: Haitallinen tappajaetana kannattaa hävittää pihasta nopeasti - tietyt piirteet erottavat vaarattomasta ukkoetanasta

Helsingin uutiset 14.8.2019: Supikoira ja minkki alennettiin rottien kastiin - "Eräs innokas luolokoiramies pyydystää ainakin 100 vuodessa"

DIGI 26.4.2023: Kännykkäpeli kannustaa löytämään lupiinit ja jättipalsamit - käyttäjille maksetaan rahaa

Millaisia tunteita sana "vieraslaji" sinussa herättää?

Onko oikeutettua tuntoa vihaa haitallisia vieraslajeja kohtaan?

Millainen on lajin ja yksilön itseisarvo (itseisarvon määritelmä), ja kuinka se toteutuu?

Millainen maine haitallisilla vieraslajeilla on ja kuka/mikä määrittää lajin maineen?

Onko lajin maineella eroa kasvien ja eläinten välillä?

Näkykö lajin maine ihmisten käyttäytymisessä?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Evoluutiopajat

Millainen vastuu on yksilöillä ja yhteiskunnalla vieraslajien torjunnassa tai leviämisessä?

Päätöksenteossa joudutaan tekemään usein kompromisseja.

Karanteenituhoojat ovat kasvinterveylainsäädäntöön sisältyviä kasvintuhoojia, joita ei saa esiintyä kasvintuotannossa, myytävissä kasveissa eikä luonnossa (Ruokavirasto 2024).

Aasianrunkojäärä (*Anoplophora glabripennis*), lehtipuita tuhoava kovakuoriainen, on yksi karanteenituhoojaksi luokiteltu laji.

Oletetaan, että viljelyalueelle leviää karanteenituhoojalaji, joka uhkaa ihmiskunnan ruoantuotantoa. Karanteenituhoojalle on kuitenkin siinä loisiva ja tuhoava loispistiäinen, jonka avulla tämä laji saataisiin hävitettyä. Loisen vaikutukset uudessa elinympäristöön ei kuitenkaan ole tiedossa tai tutkittu.

Onko riittävä syy kaataa luonnonsuojelualueelta koko metsä, jos sillä pystyttäisiin estämään karanteenituhoojalajin (esim. aasianrunkojäärän) leviäminen Suomeen?

Onko oikeutettua ruoantuotannon turvaamiseksi siirtää uudelle alueelle laji tuhoava loispistiäinen, joka on myös vieraslaji ja jonka vaikutuksia uudella alueella ei tiedetä?

Kenellä on oikeus, velvollisuus ja/tai valta tehdä tällaisia päätöksiä? Kenellä valta pitäisi olla?

Mitkä ovat ekologiset/taloudelliset/terveydelliset kustannukset päätöksen lopputulemassa?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Tulisiko vieraslajien uhkaa käsitellä globaalina ongelmana?

Suomessa vieraslajien valvonta on tehokasta ja toimivaa, näin ollen vieraslajien leviämisyrietykset pystytään tehokkaasti pysäyttämään. Suurin osa vieraslajien tutkimustiedosta ovat varakkailta alueilta Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Oseaniasta, jonka vuoksi vieraslajien valvonnan ja ymmärryksen suhteen tilanne vaihtelee eri valtioiden välillä.

Tulisiko jatkossa Suomen enemmän investoida rahaa sen selvittämiseen miten vieraslajit vaikuttavat esimerkiksi trooppisiin sademetsiin tai muihin maapallon monimuotoisuuskeskuksiin (hotspotteihin), jotka sijaitsevat usein maissa, missä resursseja vieraslajien seurantaan ja tutkimukseen ei ole tarjolla?

Millaisia hyötyjä/haasteita globaaleista sopimuksista ja niiden tekemisestä olisi?

Kuinka lajien alkuperäalue vaikuttaa päätöksiin?

Mitä hyötyjä ja haittoja investoinneista on?

Mistä rahoitus näihin investointeihin tulisi?

Tulisiko rikkailla valtioilla olla vastuu tukea köyhempiä maita vieraslajien valvonnassa/tutkimuksen edistämiseksi?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Onko lajien kohtelussa huomioitu eettisyyttä riittävästi?

EU:n asetuksen mukaan jos henkilöllä on lemmikkinä sellainen laji (esim. koirasusi), josta on tullut lemmikin elinaikana vieraslaji saa lemmikin pitää sen kuolemaan asti. Kuitenkin jos omistaja tulee kyvyttömäksi pitää huolta lemmikistä tulee se lain mukaan lopettaa, eikä sen omistajuutta voida siirtää. Onko tämä eettisesti oikein?

Ovatko alkuperäislajit ja vieraslajit eriarvoisia?

Mitä eroa on vieraslajien ja haitallisten vieraslajien kasvatuksen sääädöksissä?

Saako vieraslajeja pitää lemmikkinä/ puutarhakasvina? Entä haitallisia vieraslajeja?

Saako jokainen kasvattaa omalla pihallaan haluamiaan kasveja (esim. kurturuusua tai muita haitallisia vieraslajeja), kunhan pitää huolen etteivät ne leviä?

Millaisia vaikutuksia eri lajeilla on ympäristöön?

Aiheuttavatko lemmikkinä pidetyt lajit (vieraslajit) haittaa? Entä puutarhakasvit?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Omat mieliteet vai yhteinen hyvä

Kansaväisen kaupan, matkailun ja tavarakuljetusten lisääntyminen lisää vieraslajien leviämistä.

Vuonna 2006 maailmalaajuisesta kaupankäynnistä 90% oli tehty rahtilaivojen avulla (Hulme 2009). Suomeen saapui vuonna 2023 noin 2500 laivaa kuukausittain (Suomen Tulli 2024).

Suomen lentoliikenteessä kulkee vuosittain noin 25 miljoonaa matkustajaa (Finavia 2024).

Kansainvälinen kauppatavara kulkee myös kehittyvien maiden satamien läpi, joilla ei ole resursseja valvoa/torjua vieraslajeja ja näin aiheuttaa suuria ongelmia.

Evoluutiopajat

Tarkista mistä omat vaatteesi/käyttötavarat ovat valmistettu?

Mieti millaista reittiä ne ovat sinulle kulkeneet?

Voisitko ostaa ne suomalaisina?

Millaisia keinoja viranomaisilla on puuttua tilattuihin hyödykeisiin?

Mitä tullit valvovat?

Täytyykö päätösten olla lainsäädännössä asetettuja, jotta yksilöt olisivat valmiita panostamaan yhteiseen hyvään? Tulisiko kaupankäyntiä rajoittaa?

Millaisia poliittisia konflikteja vieraslajeista voi aiheutua?

Kenen vastuulla aiheutuvat kustannukset ovat?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.

Vaikuttaako ihmisen kokemus lajista siihen, kuinka radikaaleja toimenpiteitä ollaan valmiita tekemään sen eteen?

Ihmisten on helpompi tarttua heille tuttuihin ja kiinnostaviin asioihin ja luonnonsuojelussa ja sen mainostuksessa keskitytäänkin usein lippulaivalajeihin.

Haitallisten vieraslajien kohdalla tilanne voi olla päinvastainen, eli esimerkiksi rottien (*Rattus spp.*) suvun yksilöiden hävittäminen voidaan kokea hyväksyttävämpänä kuin kissan (*Felis catus*), vaikka näiden lajien aiheuttamat tuhot olisivat suunnilleen samassa suuruusluokassa n. 60 miljardia dollaria 1970-2017 luvun välillä USA:ssa (Diagne et al. 2021).

Evoluutiopajat

Mitä tarkoitetaan lippulaivalajeilla?

Kuinka paljon tunteellisuus (=mitä tunnen lajiin kohtaan) vaikuttaa päätöksentekoon? Miksi?

Kuinka paljon samaistuttavuus lajiin vaikuttaa sen kohtaloon?

Onko meidän helpompi tehdä radikaaleja päätöksiä lajeille, joihin emme koe samaistuvamme tai joita emme tunne?

Ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, terveydellinen, eettinen ja poliittinen näkökulma.